

MIÉRT NINCS KISCSIKÓ HEGYESEN?

Helyzetjelentés

N É M E T H I S T V Á N

Hárman szállunk le az újvidéki vonatról: két katona meg én. A hadfiakat magam elé engedem: inkább utánuk haladva, mint előttük ügetve vonuljak be a faluba. Mindkettőjük kezében ott csüng a katonaládából vagy „borjúból” átvedlett szatyorféleség; a világ minden hadserege azt hordja már, miként a terepszínű, „zöldbableveles” egyenruhát. Jóformán csak a karjukra varrt „felségjelzésről” lehet megállapítani, ki melyik ország katonája. Mind olyanok, mint az óriásokra nőtt zöld sáskák. Nehogy egyszer elárasszák és letarolják a földgolyót! . . . Az én két katonámat elvesztem a szemem elől, talán a volt Zítopromet udvarába surrantak be, mert a faluban már szinte mindent „elfoglalt” a hadsereg. A csirkefarm és keltetőállomás egy nagy csarnokát (állítólag annyi lőszert halmoztak fel benne, hogy ha bombatalálat érné, menne a fenébe az egész falu), a téglagyárat és közvetlen környékét, az iskolát, az óvodát, a tűzoltóotthont (az udvarába állított három harckocsit még csak nem is álcázzák), a Gradamontot, egy új vágóhíd csarnokait; a katonákat vendéglőkben (például a Pokolban), üres lakóházakban szállásolták el. Mindennek, tehát a katonai jelenlétnek első látható jele számomra a futballpálya körül bóklászó katona, később megtudom, hogy nemcsak az öltöző az „övék”, hanem a volt napraforgóraktár is. Így vár tehát a szülőfalum, ahol március elseje óta nem jártam. Azóta három nap híján három hónap múlt el. S azóta nemcsak a hőmérséklet emelkedett nyáriasra, de március 24-én a légitámadások is megkezdődtek. Ennek az utóbbinak egyik „következménye”, hogy a falut megszállta

a katonaság. Állítólag ide és Pacsér környékére telepítették a zombori laktanyákat.

Már nagyon jöttem volna haza. Azért is, hogy a helyszínen győződjek meg a telefonjelentések hitelességéről, amelyek otthonról érkeznek. „Mért nem jöttök haza?” – kérdeztetek és kérleltetek bennünket a rokonok, a barátok, az ismerősök, amikor az újvidéki bombatámadások hírét hallgatták a rádióban vagy látták a tévében, de otthon még csend volt, csak a sziréna búgott, ám a hadsereg agyafűrt módon még nem alkalmazta azt a „taktikát”, hogy megbújják a polgári lakosság szárnyai alatt. Nem mentünk haza, mert mindennap azt vártuk, majdcsak vége lesz a háborúnak. És hát mindenki különben sem mehet „haza”. Nem is nagyon tudjuk már, hogy hol van az a „haza”. Hol van az egymillió albán elüldözött hazája? És hol van azoké, akiket egyelőre nem üldöznek el otthonaikból? Tíz éve recseg-ropog itt minden. Tovább tart immár ez a bizonytalan állapot, mint tartott az első és a második világháború együttvével! Persze most (még) nem áll lángokban egész Európa. De újra és újra a Himnusz szavai (átkai?) teljesednek be rajtunk.

Már nagyon jöttem volna haza, de nemcsak azért, hogy a falunkban is beleszimatoljak a háborús levegőbe, hogy a hangulatát is megtapasztaljam annak, amit Újvidéken mindennap megtapasztalok, hanem mert szomjan veszek, belepusztulok, ha időnként nem kortyinthatok abból a forrásvízből, amely számomra az italok itala, anyatej és csöppentett méz, de kábítószer és mérge is, amelyről leszokni nem tudok s nem is akarok, mert amiként megszenvedtet, úgy fel is emel; titkokat őriz ez az ital, és édes titkokat csöpögtet a szívembe: eme forrásvidéken voltál egyszer boldog, ennek a földi és égi boldogságnak az emlékéért hordod magadban, ez melegít fel, ha jégcsapok közé tévedsz, innen indultál és ide vágyódsz vissza minden porcikáddal, porod is csak itt lelhet végső nyugalomra.

Már nagyon jöttem volna haza, hát most újra itthon vagyok. Nagyon be kell osztanom ezt a rendelkezésemre álló néhány óracsakát, Laciéknál magamhoz veszem a hosszú nyelvű kiskapát, mert a Sír környéke három hónap alatt jól begazosodhatott. Útközben a Kálvária felé a postás fékez le mellettem, aki múltkor is már messziről integetett a biciklijéről, rögtön elújságolja, hogy olvasta a hegyesi hidakról szóló jegyzetemet, s örömmel mondja: tudomása szerint több hidunk van, mint amennyit a jegyzetben felsoroltam, legalább hárommal több! Ennek én is megörülök, mintha

olyan kincsről szereznék tudomást, amiről eddig nem tudtam, hogy az anyém, rendkívül barátságos a fiatalember, le is száll a kerékpárjáról, talán egy kicsit büszke is rá, hogy a „falú íróját” kísérheti el egy darabon, tudja-e, Pista bácsi, hogy kinek az unokája vagyok? Hát öreganyámmal (és mondja a nevét) együtt járt iskolába, együtt jártam, gondolom magamban másokkal is, néhai Pederka Ferivel, meg a szegény Hegyi Pistával is, aki nemrég halt meg, immár csak nyurga alakjára emlékszem. Megkérdezem a fiatalembertől, hogy megy a munka, menetet, mondja, amióta ez a helyzet, hetente csak kétszer, kedden és pénteken érkezik és indul posta, azt is elmondja, hogy ezt a munkát itt három levélhordó látja el, az ő napi normája harminc kilométer, mert nemcsak a falu rá eső része az ő terepe, hanem a tanyavilág is, a „tanyavilág” a még meglevő tizenhat szállással. Ez meg úgy hasít belém, mintha a saját tanyáim veszték volna oda az elmúlt évtizedekben, jöllehet tanyánk sohasem volt, de gyerekkoromban még ott sorakoztak a külai úton, a Szőkéknek meg külön tanyasoruk volt a határban, még csárda is állt a „hármás útnál”, tele volt a falu határa tanyákkal, immáron csak tizenhat maradt belőlük (kevesebb, mint ahány hídja van a falunak!). Ez is egyfajta pusztulás, személyes veszteségem, konstátálom magamban, miközben a „központihoz” érünk, a volt Dömötör-féle kocsmáig, ahol édesapám először kapott rajta, hogy füstölök, abban a kocsmában, amelynek tulajdonosát részeg oroszok agyonverték, no, mondja derűs ábrázattal a postás, ide beme gyünk, Pista bácsi, egy pálinkára, majd legközelebb, mondom, rengeteg az elvégeznivalóm; jó, nyugszik bele a fiatalember, így legalább maga tartozik egy „körrel”, rendben, kezét szorítunk, s már előre félek, nehogy megfélemedjek az adott szavamról.

A Sír roskadási tele májusi szegfűvel, a töveket Etus néni, egyetlen élő nagynéném rakta le még tavaly, a dudva a szomszéd területről a Sír fejét támadja, kibújok az ingemből, s úgy fogok munkához. Eszembe jut, nem először, hogy talán mindenekelőtt imádkozni kellene, vagy csak lehajtott fővel némán álldogálni egy darabig a szüleim sírja előtt, emlékezni és sírni, de most inkább a munkához van kedvem, igen, kedvem, hogy rendbe tegyem a Sír környékét, lekapkodjam az elszáradt szegfűfejeket, kitépjem a semfű-semfa surjákat, a vadbodzahajtásokat, hogy aztán elgyönyörködjek munkám eredményében. Egy teljes órát töltök a Sír körül, s valamiféle boldog elégtétellel a szívemben egyenesedek

fel, hogy még itt vagyok, hogy itt van még valaki, aki gondolhatja ezt a szent helyet. S ezzel a jó érzéssel öltöm magamra a levetett ingemet, fogom a hosszú nyelű kapát, s indulok el a sírhantok között a gazzal benőtt utacskán. És mégis egy kis lelkiismeret-furdalással: búcsúzás előtt mégiscsak meg kellett volna pihennem a sír fölött, s el kellett volna mondanom Érettük legalább egy miatyánkot . . .

Megkeresem a zuhogó verőfényben azt a helyet, ahol a negyvennyolcas emlékművet tervezik újra fölállítani, ha a körülmények miatt egyáltalán sor kerül rá. Mert itt állítanák fel a Kálvárián, a vasbeton alap már el is készült, az „alapkövetétel” valamikor áprilisban zajlott le, akkor helyezték ide az azóta jócskán elszáradt koszorúcskát piros, fehér és zöld pántlikákkal díszítve, az eltéphetetlen műanyag pántlikák színét azóta jócskán kiszítta a nap, még a fehér is megfakult, a piros elhalványodott, a zöld színét vesztette, a kapa élével lemetszek mindegyikből egy-egy darabkát, hogy eltegyem emlékebe, a szép szándékból valahol legalább ennyi maradjon. A szép szándékot ugyan nevezhetném felemás szándéknak is, kényszerű megalkuvásnak, annak, amiből egész kisebbségi életünk áll, mert ennek az emlékműnek, ha már nem az eredeti helyén, a győztes csata színhelyén állítják fel újra, hitem szerint a falu központjában lenne a méltó helye, de az „emlékműbizottság” arra az állaspontra helyezkedett, hogy ha a Kálvárián magasodik, nem szúr annyira szemet, mintha mondjuk a falu közepére, a templom mellé helyeznék. Mi sem szúrnanék annyira szemet, ha mindnyájan a föld alá bújnánk – mondatja velem a keserűség. Egyébként ezt buzgón gyakoroljuk is. Csak az elmúlt négy esztendőben négyszázhuszonnyolc kishegyesi hunyt el, ezzel szemben az újszülöttek száma csak kétszáznegyvenhárom volt. Ha így folytatjuk, nem túl sokáig kell óvatos kompromisszumokat kötnünk. Sem önmagunkkal, sem szomszédainkkal. Az emlékmű pedig, ha mégis újra fölállíttatik, egyike lesz a Kálvária sok elárvult síremlékének . . .

Közvetlenül a temető alatt lakik egy jó ismerősöm, ha meglát a faluban így kapával a kezemben, minduntalan mérgesen rámparancsol, ne cipeljem magammal ezt a szerszámot, térjek be hozzá, ad ő kölcsön szívesen, nem kell kapával a kezemben végigmaszíroznom a falun. Most tárva-nyitva a kapuja, bentről túl vidám és túl hangos lárma hangja száll, megnézem, minek örvendenek annyira ebben a búra termett időben. A

„nyári konyhában” áll a nagy dínomdánom, a sarokban banyakemence. (Tehát inkább olyan nyári-téli konyha lehet.) Az asztal körül egymás szavába vágó, erősen dungós férfiak, az asztalon sörösüvegek, tányéron fölszeletelt sonka. Szerbül folyik a дума, nem értem miért, amikor a társaság egyetlen rendőr tagja is tud magyarul, ha éppenséggel nem magyar. Tréfából igazoltat, mert nem tudja elhinni, hogy „kilencvenkét” éves vagyok. „Tényleg”, mondja. Megemlítem neki, hogy a saját, egy-született szülőfalumban most igazoltat a rendőrség másodszer. A jó másfél évtizeddel ezelőtti komolyabb volt. Szolgált itt abban az időben egy túlbuzgó rendőr, rettegett tőle a fél falu, mindenkibe belekötött, így belém is, amikor egy este megjelentem a Mária-féle kiskocsmá ajtajában. Rögvest az igazolványomat kérte, persze nem adtam oda, a saját falumban ne igazoltasson engem senki, mondatta velem a már bennem lévő néhány csöpp meg a gög is, különösen ne ez a kis siptár, ahogyan a háta mögött tisztelték a rendőrt. (Valószínűleg albán származása miatt.) Ha már csak azért sem igazoltam magam, társával betuszkolt a szolgálati kocsi, s irány a lovćenaci rendőrállomásra. (Még mindig nincs rajta tábla, hogy ott „szenvettem” vagy egy órácskát!) Kedves unszolásukra csak a nevem voltam hajlandó elárulni, meg a munkahelyem címét. Ezt rögtön le is ellenőrizték telefonon az illetékes helyen, stimmel, mondták elégedetten. Közben megindult a mentőakció a kiszabadításomért. A vendéglősnő ugyanis, ahonnan bevittek, bensőséges kapcsolatot tartott a rendőrséggel (más vendéglőssel is megesk ilyenmi) s megtelefonálta a rendőrpáncsnoknak, hogy személyemben egy „híres” író hurcoltak el, kezességet vállal értem, engedjenek szabadon. S akkor már megjelent az útitársam is a rendőrorson kocsiával, akivel aznap, mint már évek hosszú során, együtt terepeztünk. Hát megfenyegetve elengedtek. Abban állapotunk meg, hogy én nem teszem szóvá (nem írom meg) a rendőrség gorombáskodását, hálából ők sem tesznek ellenem feljelentést. Az üzletet alighanem én szegtem meg, mert legközelebb Topolyán áthaladva megálltunk a belügyi titkárság előtt, s minthogy útitársam s kollégám személyesen ismerte a főnököt, betértünk hozzá előadni az „esetet”. Ő ezek után feltehetőleg megpirongatta a túlbuzgó beosztottját, a „kis siptárt”, aki kiskocsmákban minden ok nélkül „híres” írókra csap le, aminek az lett a végső eredménye, hogy karhatalmi személlyel szembeni engedetlenség miatt néminemű pénzbírságra ítéltetem.

Ha ma keverednék hasonló szituációba, nem úsznám meg ilyen könnyen. Ma komoly időket élünk. A faluban nemcsak rendőrök cirkálnak, itt a katonaság is teljes hadfelszereléssel. Június másodikán a Magyar Szóban a következő hír látott napvilágot: „Kishegyesen tegnap délelőtt a légiriadó lefújása után több robbanás hallatszott. Mint megtudtuk, a biztonsági erők (rendőrök, katonák? kérdem én) tartottak gyakorlatot (hadgyakorlatot? kérdem szintén én) a Kaszáló határrészben.” Eme határrészben gyönyörködtem kiszállásom napjának délutánján a vasútállomás magaslatáról, vonatra várva. (Ezt a magaslatot, a völgyet elzáró vasúti töltéssel együtt több mint száz évvel ezelőtt talyigázták, kordézták, talicskázták össze a kubikosok, építőmunkások; akkora nyüzsgés lehetett ezen a helyen akkoriban, mint sokezer évvel ezelőtt a fáraók piramisai körül, de ennek a nyüzsgésnek az emlékét már senki se őrzi a faluban, gyerekkoromban se igen lehetett hallani a nagy vasúti töltés építéséről az öregek szájából, jóllehet akkor még volt közöttük, aki látta az ő gyerekkorának ezt a nagy eseményét. Pedig akkor még, az én gyerekkoromban szerettek a régi öregek régi dolgokra emlékezni s mi, akkori gyerekek ittuk ezeket a régi történeteket. Különösen nyáresti „bandázások” idején kinn az utcán. Ma már nem ülnek ki az öregek az utcára „bandázni”, hiszen nincs kiknek mesélniük, nincs hallgatóságuk. A mai gyerekek semmit se raktároznak el magukban szülőhelyük és szüleik múltjából, úr támad a múlt és a jelen között, légüres tér, amelyben képtelen megkapaszkodni; életben maradni a generációkat összekötő gyökérzet. (De most még mindig a dáridózók között ülök, a csendes háziasszonyon kívül mindenki jócskán kapatos, persze ez az égvilágerért sem vonatkozik a rendőrrre, aki a tréfát megértve, kegyes mozdulattal adta vissza az igazolványomat. (Enélkül manapság már egy lépést se tehet az ember; évtizedeken át a „kis siptáron” kívül a kutya se kérte a személyazonosságát, ma a volt cégembe se tehetem be a lábomat nélküle, a cégembe, ahol harminc évet ledörgöltem.)

Marasztalnának, vissza-visszarángatnak, nyomnak a székre, de mert értelmes szót most úgyse lehet velük váltani, néhány korty sör és falat sonka után nyálas csókokkal egybekötött szívélyes búcsút veszünk egymástól. A ház előtt csak most veszem észre a kék rendőrökocsit, alig teszek néhány lépést, két katona nyitná vagy zárná azt a nagy, dróthálós kertkaput, ami mögött embermagasságnyi gazmező, nem tudni, most

mire jó: búvóhelyül vagy álcázásul a hadfiaknak? Még ebben a valóban komoly helyzetben is – hadiállapot van! – akadnak bátor polgármesterek (pl. Herceg-Noviban, Cetinjében, Čačakon), akik figyelmeztetni merészelik a hadvezetést, ne vegyék „igénybe” a civil létesítményeket (például iskolákat), mert ha ezeket éri NATO-légítámadás, a felelősség a katonaságot terheli. (A hazai propagandagépezet pedig arcátlanul világgá kürtöli: a gonosztevő NATO iskolákat, kórházakat, lakóházakat, gazdasági létesítményeket rombolt le.) Ilyen figyelmeztetést természetesen nem várhatunk el mondjuk Szabadka vagy Kishegyes polgármesterétől; ez az elvárhatatlanság azért „természetes”, mert az említett polgármesterek „felelősségük teljes tudatában” cselekszenek a rezsim elvárásai szerint. Ezért jelentetnek meg a sajtóban ilyen közleményt: „A törzskar *felelősségteljesen* (kiemelés tőlünk) állítja, hogy a Szabadka, illetve Palics elleni rakétatámadás oka nem volt semmiféle mozgó radar, amely állítólag az utcákon »járkál«; ez hazugság, szándékos inszINUÁCIÓ.” Ilyen „törzskarokban” nyilván ott ülnek a polgármesterek is, talán épp ők azok, akik szemmel kísérik (!) a mozgó radarok útját, épp ezért állíthatják *felelősségük teljes tudatában*, hogy ami igaz, az hazugság és szándékos inszINUÁCIÓ. Ne adj Isten, hogy a kishegyesi „törzskar” hasonló közleményt legyen kénytelen megjelentetni a falu esetleges bombázása után, amelyben majd *felelősségteljesen* állítja, hogy területén katonai célpontoknak még csak nyoma se volt, ez mind hazugság, rémhírterjesztés, szándékos inszINUÁCIÓ, a közvélemény félrevezetése.

Ilyen komoly tehát a helyzet imádva féltett szülőfalumban. Vajon a nyolcvanharmadik évét taposó nagynéném, aki nem csupán egy fél napra látogat haza, mint e kusza sorok fegyelmezetlen és felelőtlen szerzője, az unokaöccse, hanem szőröstül-bőröstül, testestül-lelkestül benne él ebben a porladó, szétmorzsolódó, világtól és önmagától elforduló szomorú közösségben, hogyan látja ő a helyzetet, ő, az elesett harcos özvegye (Istenem, már több mint fél évszázada hordozza ezt az özvegyiséget és „titulust”!), amit a Harcosszövetség, mint a volt bajtársuk özvegyét, mintegy jogutódját e „kivételezettek” kasztjának, még ma is, ebben a tudathasadásos korban, számon tartja, ünnepeire meghívja, amely ünnepek legmarkánsabb jellemzője az aktuális hatalom harcos támogatása. (Ugyanakkor ugyanez a Harcosszövetség sunyítva hallgatott, amikor az „új hatalom” megkapaszkodása első éveiben meggyalázn

s rombolni kezdte annak a partizánháborúnak az emlékműveit, amely háborúból a Harcossszövetség kinőtt. De eme balkáni ég alatt nem ez az egyedüli eset, ami ily ellentmondásos és undorító is ugyanakkor.)

– Hadakozok a vejemmel! – emeli fel harciasan bütykös mutatóujját a nagynéném.

Illetve a volt vejével, mert a vejkó, miután elhunyt első felesége, nagynéném lánya, újra megnősült. De mert szomszédságban van velük, s mindennap átjár hozzájuk, „kedvező” alkalom nyílik a hadakozásra. Nem afféle vejkó-anyós hajbakapásra, hanem „eszmei” összetűzésre. A volt vejkó ugyanis az imént említett s még mindig aktuális hatalom harcos elkötelezettje, a nagynéném, jöllehet a harcosnyugdij „élvezője” – enyhén szólva szeretné ezt a hatalmat túlélni. Amilyen jó állapotban találok, nem a hatalmat, hanem a nagynénémet, remény van rá, hogy túléli. Adná a jó Isten! . . .

Hogy a hadakozás a vejkóval hogyan folyhat, csak sejteni lehet abból a néhány fukar, de igen kemény szóból, amit elejt ezzel kapcsolatban, mert minden átmenet nélkül a virágjaira tereli figyelmemet, meg arra, hogy nagymosásba fogott, mert egyik unokaöccsét ismét otthagya a felesége („alighanem véglegesen”), így most a „legény” ide hozta az összegyűlt szennyesét, egyrészt, mert egy férfiembernek „kiáll” a kezéből a nagymosás, másrészt, mert neki nincs mosógépe. Itt még van s ebben a pillanatban villanyáram is. Mégse feketével kínálnak, hanem egy kupica pálinkával, amiből egy gyűszűnyit nagynéném is gyakorlott mozdulattal fölhalt.

Elmondom neki, hogy a Kálváriáról jövök s megdicsérem, milyen szépen megcsináltatta, lebetonoztatta a Szüle és Kisöregapám közös sírját.

– Meg az uramét is, azt nem láttad?

Dehogynem, hiszen egymás végében sorakozik a három sír: a szüleié (nagyszüleimé), a férjéé és a lányáé. (Előttük, a lábuknál magaslik majd a szabadságharc emlékműve, ha csakugyan sor kerül a felállítására.)

Tulajdonképpen ezért tértem be hozzá, hogy megdicsérjem a sírok körüli buzgalmát, meg hogy lássam, találkozam vele, kiszedjek belőle, a Kiss-család utolsó élő tanújából valami családi titkot. Példának okáért jó lett volna tudnom, amikor a *Házioltárt* írtam, miként udvarolt apám édesanyámnak! Egy alkalommal szál krizantémmal – krizantémmal! –

kedveskedett neki. Hogyan? Úgy, hogy a virágot a szomszéd ház előtt, kinn az utcán álló szalmakazalba tűzte. Mert nem volt mersze vele a kedvese kiskapujában megjelenni. Nem a nagylánytól félt, hiszen a virágot neki szánta, hanem a nagylány túl szigorú édesapjától, hogy ő esetleg hamarabb megjelenik a kiskapuban, mint akit e szerelmes legény várt. Abból pedig nagy baj lett volna, mert az, akiből majd a Kisöregapám lesz, nem túrt semmiféle „flancot”. Méghogy a legény virággal kedveskedjék az udvarlójának! . . . Emiatt lett a szál krizantém a szalmakazalba rejtve, amely virágszál onnan bizonyára még aznap este annak a kezébe került, akinek szánták. Persze miután a szerelmespár megbizonyosodott afelől, hogy a „flancot” ki nem álló ellenőr nincs a közelben . . .

Valójában hasonló történetekért keresem fel nagynénémet, meg hogy lássam s a vállára tehessem a kezem, „kiparancsoljam” szeméből a hirtelen támadt könnyeket, megvizsgáljam, dísztköt kérjek tőle, a kupica pálinkát úgyszólván szó nélkül és készségesen adja. A többi úgyszemint ér egy pipa dohányt sem. Ami ma van, egyszer elmúlik; de ha egyszer ő is „elmúlik”, ebbe a T alakú utcába többé nem lesz miért betennem a lábomat. Amikor kopogásomra ajtót nyit, mindig úgy áll meg előttem, mintha az a nővére mosolyogna rám, aki az édesanyám volt. Talán ezért, ezért a mosolyáért keresem fel mindig, ha erre járok.

Nemsokára egy óra, nézek riadtan a falra, fél hatkor indul vissza a vonatom, s még a fél falut a nyakamba kell vennem. Ferkó, mint mindig, széles mosollyal fogad, s máris nyitja a sörösüvegeket, hozza a sonkát, és szigorú titoktartás mellett elmeséli, hogyan „húzott” két fizetést tartalékos szolgálatáért. Nemcsak ő, de a bajtársai is, az a tíz főből álló kicsi egység, amely két hónapon át „adta” az őrséget az m.-úti katonai raktárnál. Mind a tízen környékbbeliek voltak. A parancsnok egy náluknál fiatalabb, tényleges idejét töltő tejelesszájú tizedes, inkább ők dirigáltak neki, mint az önekik. Tehát vígan éltek. Sőt, gyöngyéletük volt. Hétféteken hazamehettek, hétközben jöttek a csomagok. Egyszer aztán egyik bajtársuk a bajonettjével pöszmötölve eltörte azt. Ez már nem gyerekjáték, mert leszereléskor el kell vele számolni. Állítólag száz márka az ellenértéke egy ilyen gyiloknak. Mitévők legyenek? Ekkor fedezték fel, hogy a raktár, aminek az őrzését rájuk bízta, „tartalmaz” ilyen szuronyokat is. Hát kicsempésztek belőle egyet. De a raktárban nemcsak fegyverek voltak, hanem bakancsok, egyenruhák is. Divatos terepszínű-

ek. Mi lenne, ha kicsempésznénk egy-egy pár bakancsot, katonablúzt, katonanadrágot? És hazahoznák magukkal emlékre. S mert alkalom szüli még a katonatolvajt is, megtették a megteendőket.

– Amit onnan hazacsempésztünk, annak az értéke fedezte a járandó zsoldunkat – mondja kárörvendő mosollyal Ferkó, s rögtön meg is mutatja a katonablúzt, amit természetesen csak itthon hord, a ház körül, nehogy a faluban szemet szúrjon valakinek. A káröröm a szája körül meg onnan származik, hogy ami most van, megyeti szőröstül-bőröstül. Előhozza ő is a P. Ferenc-esetét, amit Laciéknál már hallottam. Ez az illető, aki innen szökött át Magyarországra, idehaza eldicsekedte, hogy Arkan szabadcsapatában szolgált, ölt, gyilkolt, rabolt, mert hát a háborúban mi mást is csinálhatna az ember. A különös az egészben, hogy nemcsak a hegyesi ivócimboráit szórakoztatta ezekkel a háborús történetekkel, hanem a magyar tévénezőket is határon innen és túl, sajnos az én figyelmemet valahogy elkerülte, pedig élek-halok az ilyen korhelyes beszámolókért. (Ide tartozik még, hogy a tartalékosok a két hónapi zsoldot készpénzben annak rendje-módja szerint idehaza megkapták. Fejenként valamivel több mint 4000 dinárt, ami 400 márkának felel meg. A hadsereg, pontosabban az állam akkor ilyen bőkezű a tartalékos katonái iránt, amikor civil alattvalóit éhbérért dolgoztatja! Ferkót például havi ötszázért. Persze, vannak még ennél is szerényebb keresetűek.)

Idefelé jövet ismét útba ejtettem azt a Kertsor végi lankást, amelyet tavaly, erre járván, szomorú szerb dal árasztott el, azt a lankást, ahol azok az égig érő nyárfák magasodnak és zúgatják sűrű lombjukat. Szülőfalum talán legszebb része tárul itt fel a szem előtt; abban a bekerítetlen kertben, ahol tavaly krumplibokrok sírtak összebújva, most kukoricasorok futnak egymás mellett, szép, első kapálásra váró kukoricasorok, mert annak az ideje van, kukoricakapálás ideje, ahogyan erre nagyon helyesen egyik családi lapunk vezércikkírója is fölfigyelt, imígyen szólva: „Ilyet még nem látott (sic!) a vegyes lakosságú békés vajdasági róna kapásai!” (A mai újságírói és vezércikkírói elkötelezettség megköveteli ugyanis, hogy Vajdaságban feltétlenül vegyes és békés lakosságról beszéljünk. Mert ez a lakosság talán még sohasem volt ilyen vegyes és békés, mint mostanában. Naponta többször is elmondja a rádió, és nyíltan leírja a rezsimű sajtó, hogy Vajdaságban huszonhat nemzet és nemzetiségi – a huszonhatból csupán egy a nemzet, a többi

nemzetiség – és harminckét vallási felekezet él békés egyetértésben. Csupán az a bökkenő, hogy ezt a békességet ránk hozó nemzet miért nem hagyja békén vér és felekezet szerinti nemzettestvéreit abban a másik, kicsiny, „szakadár” köztársaságban? De folytassuk a kapásidézett): „Legrosszabb rémálmaiba se illő háború dúl a feje felett, miközben ő most is elindul reggelenként (mi még hajnalban indultunk el – N. I. megjegyzése) a megélhetést ígérő kukoricatáblák felé, azért, hogy megtermelje mások és családja számára (elsősorban *mások számára* – kiemelés N. I.-tól) a betevő falatot. Föl-fölnéz az égre, ahol repülök, kíméletlen gyilkos gépek szántják az esőfelhőket (vagy a tiszta égboltot – teszi hozzá N. I.), és hol egy hidat, hol egy gyárat, hol éppen egy lakóházat rombolnak le.” Majd a vezércikkíró így folytatja, rádobva még egy lapáttal az elmondottakra: „Valamit hall is az örök idők mindig bölcsen gondolkozó embere: valahol nagyon-nagyon magasan tőle (ez a *nagyon magasan tőle* nagyon szépen van megfogalmazva – állapítja meg N. I.) egészen távoli kontinenseken komoly elvárásokat támasztottak vele szemben, hogy intézkedjen gyorsan valamiféle számára alig ismert elképzelések és eszmék érdekében, mert különben a demokrácia nevében tovább bombázzák a szülőföldjét.”

Hát így kapálnak 1999 májusában a vegyes lakosságú, ám békés vajdasági róna „mindig bölcsen gondolkodó” emberei.

De ha már az idézeteknél tartunk, el ne felejtsem macskakörmök közé tenni szeretett szülőföldem tisztelt polgármesterének felfedezését és nyilatkozatát sem egy másik családi lapban:

„Most érezzük csak igazán az egymásrautaltságot nemzeti, vallási hovatartozástól függetlenül. *Most értik meg a más nemzetbeliek* is, hogy velük együtt nekünk magyaroknak is ez a hazánk, hogy mi továbbra is itt akarunk élni, velük együtt, egyetértésben. Ennek tudatában tesszük azt, amit ebben a helyzetben tennünk kell.” (Kiemelés: N. I.)

A čačaki, a cetinjei stb. polgármester „ebben a helyzetben” megpróbált mást is tenni, pl. tiltakozott a túlzott katonai jelenlét ellen, szülőfalumban viszont sohasem állomásozott annyi katona mint most, jöllehet a polgármester tudja, milyen következménnyel járhat ez – célpontja lehet a helység a bombázóknak! –, mégse teszi ezt szóvá, legalábbis a nyilvánosság előtt nem. Igaz, Čačak és Cetinje lakossága nem vegyes nemzetiségű, nekik nem fontos megérteniük, hogy önmagukkal kell

együtt élniük a háború után is. Persze nem is várható el egy polgármestertől, hogy meggondolatlan kijelentéseiért, követelőzéseiért, tiltakozásaiért bezárassa magát, az viszont talán, hogy ilyen körülmények között, mint ez a mostani, ne beszéljen badarságokat. Mert ha csak „most értik meg a más nemzetbeliek”, hogy nekünk magyaroknak is ez a hazánk, akkor ezeket a mai állapotokat ápolni, fenntartani, állandósítani hazafiúi kötelességünk. Hiszen ha majd kitör a béke, visszazökken minden a régi kerékvágásba, s akkor a más nemzetbeliek ismét nem fognak megérteni bennünket, magyarokat. Amiből egyértelműen következik, hogy nem könnyű ma sem polgármesternek, sem vezércikkírónak lenni. Talán még államfőnek sem. S alattvalónak? S ezen belül kisebbségi alattvalónak? Egy olyan virágzó, multinacionális környezetben, amelyben a történelem belekényszerítette. (Tudom én persze, a čačaki polgármesternek könnyebb, mint a hegyesinek vagy a szabadkainak. Nem kell neki állandóan, éjjel és nappal bizonygatnia, a lojalitás örökös jeleként is, hogy ez a hazája, mert valóban ez a hazája. A kishegyesi polgár és polgármester azonban olykor a gyanú árnyékába kerülhet; ezért unosuntalan azt kell bizonygatnia, hogy ez a „hazája”. Szőröstül-bőröstül, elnyomó hatalmával együtt az övé, ragaszkodik hozzá, mint anya a hülye gyerekéhez, vagy még jobban, mert el se tudja magát képzelni máshol, mint Belgrád ótalma alatt. Mindig is erre vágyott, ez ad értelmet életének, és inkább belepusztul, mintsem lemondana kisebbségi sorsáról.)

Valaki átkiált az utca egyik oldaláról a másikra:

– Baj van, szomszéd!

– No, már megint? Micsoda?

– Eltűntek a kiscsikók!

– Én se igen találkozok velük mostanában.

– Nem, mert írmagjuk se maradt. Épp erről beszélek.

– Dehát mért nincsenek, ha lehetnének?

– Mert nincs amivel megcsinálnák őket . . . Nincs itt már semmi. Nincs itt már lófasz se!

Mennyire hiányzik nekem Újvidéken az „utca hangja”. Persze így, az anyanyelvemen. Az élő anyanyelvi közeg. Igaz, nem is találtam meg ott soha azt a természetes anyanyelvi közeget, ami idehaza körülvelt és fölnevelt. De hiszen visszatérhetnék ide, talán még mindig nem volna késő. Vagy a végleges hazaköltözésnél mámorítóbbak az ilyenféle „hazatalalások”?

Egy fiatalasszony fékez le mellettem. Le is áll a biciklijével. Már messziről megismerhetett. Egyszer, szintén idehaza egy földim rikkantott rám az utcán: „Téged a hátadról, a derekad állásáról is megismer az ember . . .” Hát kell ennél nagyobb elismerés? Ilyen baráti szó csak ott buggyanhat ki emberek szájából, ahol téged számon tartanak, ahol közük valónak éreznek.

Persze én a mellettem lefékező fiatalasszonyt nem ismerem, talán meg sem született még, amikor innen elköltöztem, most látom életemben először, bemutatkozik, a Klinkának a felesége (hegyesi, gyerekkori név a Klinka, vagy inkább a Klinkó?), aki a Rádió zenei szerkesztője. A faluban, mondja dicsekvő örömmel, már nem csak rádiósok, újságírók – tévések – is vannak. Föl lehetne helyben állítani egy nagy szerkesztőséget, teszi hozzá derűs öngúnnyal, különben, jegyzi meg, itt a házuk a Krivaja mellett, amiben újra nagyban folyik a halászat, ezzel foglalkozik a fél falu, amióta a topolyai vágóhíd beszüntette a szennyvíz „szállítását”, már kilós pontyok is előfordulnak a se pataknak, se folyónak nem nevezhető valamiben, ebben a Görbécskében, Kanyargócskában, ebben a már-már mozdulatlan Bács-érben, Krivajában.

– Különben most, hogy szünetel a tanítás az iskolában, a fiam kezébe nyomtam a maga *Sebestyénjét*. Ejha, mondta a gyerek, mikor elolvasta. Én nem olyan vagyok, mint az a könyvbéli Sebestyén!

Bizony, én már nem tudom, milyen is az a regénybeli hősöm, nem szoktam újraolvasgatni művecskéimet, de azért jólesik hallani, hogy itt-ott őrzik még egyik-másik könyvem, s néhanapján elolvastatják a gyerekekkel.

Ami azonban azt illeti, csakugyan föl lehetne állítani a faluban egy komplett szerkesztőséget, könyvkiadóval egybekötve. Van ugyan saját újságja, szépirodalmi folyóirata is (a Táltos), de itt ütöttek tanyát a Pendelhez címzett kocsmában a Symposion szerkesztői is, merthogy írók is vannak Hegyesen, s voltak is mindig a Hiadortól errefelé, és talán még szerénységemet is megtűrnék maguk között, ha végleg hazaköltöznek, amire Vigh Rudi állandóan buzdítgat, most már csak a komoly és végleges elhatározás hiányzik hozzá.

Mert már a Rudiék kapuját zörgetem, a kutyájuk ezúttal nem a hátsó udvarban, hanem az elsőben bújik ki örömeiben a bőréből. Hanyatt veti magát a lábam előtt, várja, hogy lehajoljak hozzá, hogy megsimogassam.

Ezt aztán azzal hálálja meg, hogy beszenteli a pantallóm szarát. Ekkorára már Rudiék is kint vannak, a házőrzőt megszidják és megkötik, hiába tiltakozom ellene. Terelnek is rögtön a ház irányába.

– Befelé a hűvös szobába! – adja ki a parancsot Rudi.

A szobának, a falusi szobának az az ismerős, jó emlékű kellemes nyári hűvössége! A pálinkásüveg tartalma már jócskán megcsappant legutóbbi látogatásom óta, úgy látszik, más is rájár, de nem a házigazda, hanem valaki jótét lélek, akit Rudi nem tud visszautasítani, pedig a flaska kizárólag az én számomra van félretéve. Folytatjuk a múltkor abbahagyott évődésünket. Majd Rudi felháborodva közli, hogy éjjeli ügyeletre osztották be a helyi közösségben (hadiállapot van), holott azok, akik beosztották, tudják, hogy az egészségével kissé hadilábon áll. A szolgálat ugyan nem nehéz, beül az ember egymagában az üres irodába, unalmában olvasgathat vagy felhívja telefonon barátait, ismerőseit. Az „igazi” ügyeletet tulajdonképpen a katonaság tartja, az „őrzi” a falu „biztonságát”, de hát létrehozták azt a polgári védelmi törzskart is, s ennek egyik fontos feladata az állandó ügyelet. Kérdem Rudit, hogy mire ügyelnek?

– A lófaszra! – mondja.

– Pedig épp az előbb hallottam az utcán, hogy ebből a portékából nincs többé a faluban – mondom.

– De lófaszjankók azért még akadnak – mérgelődik Rudi.

Szeretnék már valami jó hírt közölni a házigazdával, mégpedig a Kiadóhoz benyújtott novelláival kapcsolatban. Ott már tettek olyasféle ígéretet, hogy megjelentetik, épp csak a hegyesi községi képviselő-testület anyagi támogatását várják, de ezt elvárhatják, közölte velem legutóbb Toldi Éva, mert a községi képviselő-testület szegény, mint a templom egere. Egyszer felkerestem a polgármestert, hogy rászedjem, támogatná meg néhány dinárkával a Táltos című helyi irodalmi folyóiratot, mert még csak egy kevéske hiányzik ahhoz, hogy a kiszedett számukat kinyomtathassák. Bajosan sikerült erről őt meggyőzőnöm, aztán meg közbejött a háború, a Táltos kiszedett anyaga várat magára, vár jobb időkre. Rudinak nem mertem megmondani, hogy miután tudomásomra jutott, miszerint egyik író társ legújabb könyvének kiadásához anyagi támogatást nyújtott a szabadkai képviselő-testület, megtiltottam a Forumnak kéziratom megjelenését, ha ahhoz szülőfalum anyagi se-

gítségét kérnék. Erre mondta Éva, hogy attól nem kell tartanom, mert Hegyes község ládája teljesen üres. (Restellném, ha valaki otthon ujjal mutogatna rám ilyen ínséges időben: „Megjelent Kishegyes község anyagi támogatásával.” Inkább ne lásson napvilágot. De hogyan sugallhatnék valami hasonlót Rudinak, amikor annyira várja, olyan fontos számára, hogy válogatott novellakötete egy „rangos” kiadó gondozásában jelenjen meg? S amikor ez számomra is fontos.)

Felhörpintődött a pohárka pálinka, indulófélben vagyok, amikor a ház asszonya egy kopott, fedelét vesztett olvasókönyvet tesz elém az asztalra, valamikor az ötvenes évek derekán jelent meg, egy novellám díszleg benne, attól fogva „ismer” engem Rudi felesége, s most mosolyogva megkérdi: mikor isszuk meg a pertut?

– Most azonnal! – válaszolom örömmel.

Így is lőn.

S máris futok tovább. Futok tovább végig az ismerős, kedves utcákon, amelyeket itt-ott beleng a szemet megkönnyeztető és orrfacsaró trágyabűz, ami Szenteleky orrát jobban irritálhatta, mint az enyémet, hiszen valamikor én ezt a szagot észre-, illetve föl se vettem: „vele együtt” nőttem fel. S most mégis annyira nyers és tolakodó. Ez a baromfiganéjszag. Elképedve és szomorúan tapasztalom: öreg, jobb sorsra érdemes lakóházak egykori tisztaszobájában száz- meg ezerszámra hizlálnak csirkéket; a nyitott ablakon át nemcsak a keserves csipogásuk hallatszik ki (napfényt, szabad, tágas udvart, szétrugdaltható trágyadombot sohase láttak!), hanem a saját nyers bűzük, a táplálékuk, a halliszt hánytató szaga is kiárad s kíséri az embert utcahosszat . . .

Két zöszki gyerek iparkodik hazafelé, horgászfelszereléssel.

– Nem fogtatok semmit? – kérdem tőlük csak úgy menet közben.

– De! – válaszol az egyik. – Pecebotot!

Máris elpárolog a döglesztő tápszag, a fényes levegőt a nyári délután milliárd ezüstszála szövi át, messziről vadgalambbúgás hallatszik, egy katona sincs többé, a varangyszínű harckocsik lopakodva kioldalognak a kertek lábából, béke van, a fák árnyékában a házak előtt véges-végig az utcán szundikál a nyári délután.

A piactér, meglepetésemre, teljesen kihalt. Ez azért szokatlan számomra, mert amióta a faluban megjelentek a boszniai meg horvátországi menekültek, a piac „állandósult”: mindennap, éspedig egész napra ide

álltak ki portékáikkal – kávé, cigaretta s egyéb apróság – a falu új honfoglalói; ezek az árusok nem voltak ugyan túl sokan, de állandó jelenlétükkel azt a benyomást keltették, hogy a piac reggeltől estig mindennap „üzemel”. Most zuhog a napfény az üres betonpultokra, s az egész téren egy lélek sincs Riasztóan, bántóan pusztá. Mint egy romkert, amelyben lejárt a látogatási idő. Vajon a tér egyetlen kiskocsmája nyitva van-e?

Nyitva! Megörülök neki, pedig ennél szomorúbb, ridegebb zug talán nincs is a világon, vagy csak az a „lógerban” lévő testvére, amely elé tavasszal kirakták az asztalokat, mint a városi kávézók elé szokás, s ezeket ülte körül csupa menekültekből álló társaság, ittak, hangoskodtak, behúzott nyakkal, sértődötten húztam el mellettük. Ez a piactéri is a menekültek találkozóhelye, közvetlen szomszédságában néhány ilyen család él, csak át kell sétálniuk ide. Kopottsága és sivársága ellenére mégis testvérként térek be vedlett, nyirkos falai közé, a pincér sohasem felejtí el megköszönni, hogy meglátogatom a „lokálját”. Pedig a „lokál” nem is az övé, csak alkalmazott itt, a kocsmát a helyi lovasklub tartja. Falait ügetőjelenetek, vágató lovak tarkítják. Nem vászonra, hanem magára a falra festve. Mindegyik az unokaöcsém műve, a tehetséges festőé, egy időben kirakatrendező, aztán cégtáblákat mázolt, a vadász-kocsmá falaira vadakat, ide lovakat, egy harmadik kocsmá falára nagyméretű tókászokat, zöldászokat, makkászokat festett, a negyedikre fantasztikus alakokat, mindenhova azt, amire a „mecénás” igényt tartott. A pincér barátságos szaván kívül talán ezek a falfestmények vonzanak ide, meg annak az emléke, hogy valamikor az öcsém itt volt boltosság, amikor még bolt volt a kocsmá helyén, valójában szeretem elengedni magamat ezekben az ütött-kopott, szomorúan szegényes odúknak, áporodottságuk ellenére is barátságosak számomra, mert otthon vagyok végüket járó falai között.

Ezúttal ketten gubbasztunk benn: maga a pincér, hetes szakállal, kelletlenül és kedvetlenül, meg egy cingár vendég az asztala körül ugrabugráló kislányával. A vendég menekült, de a kislánya már ért a falu nyelvén. A gyerekek könnyen tanulnak, könnyen elsajátítják új környezetük szokásait, nyelvét, ez a csöppség is hol magyarul, hol szerbül rikkantja el magát.

– Hogy hívnak? – szólítom meg az anyanyelvén.

– Dorjankának! – válaszolja.

– Milyen szép neved van! – S a cingár emberhez fordulva: – Ez egy tót neve valahol lent délen.

– Egy folyóé! – javít ki.

Bizonyára neki van igaza.

– És te? – fordulok a pincérhez. – Mért vagy olyan életunt, mint egy öngyilkosjelölt.

– Csak fáradt vagyok, Pista bátyám. Négy napig ekéztem a kukoricát, és kiszívta a nap minden erőmet.

– Annyi kukoricád van?

– Nincs nekem egy szál se. Napszámba! De a saját egy szál lovammal.

– Akkor most tele vagy lóvéval.

– Igen, mint kutya bolhával . . . Nem tudja, Pista bátyám, hogy itt senkinek sincs egy megveszekedett vasa sem?! A gazda is majd természetben fizet, ha megérik és letöri a kukoricát, amit most megekéztem. A négy napis napszám négy mázsás morzsolt kukorica. Ha azt készpénzben kapom, most lenne hatszáz dinárom, és fizetnék magának egy tárgyat.

– Te mit iszol?

– Most semmit. Maródiskodom.

Dorjanka az apjától fagyira szeretne kicsalni dinárt, de nem sikerül neki, én gondoltam, megszámolom a pénzemet, az állomásra menet be kell ugranom még a nyugdíjasok klubjába (mert azt ki nem hagyhatom!), meg a vonatjegy, Dorjanka így végképp fagyi nélkül marad.

Hallom, olyan hírek keltek szárnyra a faluban, hogy már nemcsak az őslakosok árulják a házaikat, hanem a jövevények közül is néhányan, akik idetelepedve vettek maguknak, ám most költöznének (és költöznek is) vissza a szülőföldjükre, ahol béke van, itt meg már több mint két hónapja bombáznak. Keserves életük lehet, de a mi életünk sem rózsás, annak ellenére sem, hogy Kasza úr minden erejével itt szeretne bennünket tartani a magyar kormánnyal egyetértésben. A bizonytalanság ennek ellenére mindennapos és nagy, egyedül talán csak a magamfajta vénnek törődtek bele sorsukba: ha már úgyis meg kell dögleni, legalább itthon húzzák ránk a földet. Ha lesz, aki ránk kaparja. Mert a fiatalok elpárolognak innen, jövőjük itt hosszú ideig aligha lesz, s őket nem fogja itt már semmi; sem a Himnusz, sem a Szózat, kiváltképp nem egy olyan kopott odú, ahol most gubbasztunk.

Pedig . . .

Nem folytatom; fizetek és kioldalgok az ügető lovak és a két szomorú ember társaságából, mielőtt szemük láttára elsírnám magam.

Az iskola tornaterme mellett elhaladva hallom, amint bent kemény katonai vezényszavak pattognak, a falon persze még mindig a régi tábla áll: „Ady Endre Kísérleti Általános Iskola.” Ezúttal, úgy látszik, más „kísérletek” folynak falai között, szokatlan kísérletek, félelemkeltőek. Hova tűnt a nyári délutánnak az iménti varázsa, hova tűnt a gerleturbékolásos béke, menekülve kapkodom a lábam az állomás felé, a nyugdíjasokhoz épp csak benézek, a sötét üres, sem a Jásó, sem a Bandi, egy nő váltotta fel őket, s egy asztalnál egy vendéggel verik a blattot. A nagyterazon is csak ketten gubbasztanak.

– A népnek nincs pénze, Pistikém!

S ennek a csakugyan pénztelen, kifosztott „népnek” kellene most eltartani a faluba telepített katonaságot, dörmögi valaki földre süttöt szemmel.

Immár csak másfél év hiányzik ahhoz, hogy befejeződjék a huszadik század. Mit hord a méhében ez a másfél esztendő?

Vasútállomás . . . Kopott, szomorú, szolgálaton kívüli vasútállomás.

Már be kellett volna futnia a szabadkai személynek, a sínpár mellé állva kémlelem a messzeséget. Mellettem egy vasutas meg egy katona beszélget.

A katona meséli:

– Él innen nem messze egy nagybátyám, az a mániája vagy hobbija, hogy minden eladó földet fölvásárol a falu határában. Mondják, hogy már a fele határ az övé. Senki se tudja, honnan van annyi pénze, az övé már a volt szövetkezet komplett gépállomása is. Tizennégy traktorral beszélnek az emberek. Nemcsak a szabad földeket vásárolja föl, hanem a környék összes istállótrágyáját is. Vannak emberei, fizet nekik, mint a köles. A fél falu csak neki dolgozik. Óriási sefteket csinál, minisztereket vendégel meg, nagy lakomákat csap. Tíz évvel ezelőtt semmije se volt, ma ő a környék leggazdagabb embere.

Arra messze, ahol a nap lenyugszik, a volt Welker-tanyát fürkészem. Vele szemben volt öregapám három holdja. Vagy három lánca? A Welker-birtokot száz holdakban mérték. Aratáskor arról a tanyáról hordtam a vizet fekete kőkorsóban. A korsó nyolcliteres volt. Naponta

ötöt fordultam, ennyit ivott meg az öt arató, fejenként nyolc liter vizet. A beütött kalap tetejébe lötytyintve persze kapott valamit a bennünket kikísért kutyas is.

Jobbra téved a tekintetem a hosszú, széles völgyben, a Dudás Kálmán-féle tanya irányába; bánom, hogy mind ez ideig nem kerestem fel a helyet, ahol a költő gyerekkorában élt, és diákkorában vakációzott. Legalább egy fényképfőlvételt megérdemelne az a tanya, vagy ha már romokban áll, legalább a romjai. Megboldogult öcsémrel terveztük, hogy egy nap bejárjuk ennek a fenséges, széles völgynek, a Kaszálónak minden zegzugát, akkor talán érintettük volna a Dudás Kálmán-féle tanyát is. A katona nagybátyja, ha ebben a faluban élne, már bizonyára felvásárolta volna ezt az egész, Bajsáig húzódó Krivaja-völgyet.

– Én nem tudom mekkora az a száz hold, sosem éltem falun azonkívül, hogy most itt vagyok szolgálatban, meg arról sincs halvány gőzöm sem, mekkora lehet az a trágyarakás, amit a földje végére összehordatott a nagybátyám – folytatja a katona.

Néha, hogy ne legyen feltűnő, végigsaccolom a vasutast meg a katonát. A katona olyan, mintha egy orvosnövéndéket bújtattak volna angyal-bőrbe, a vasutas, jó ötvenes férfi, a saját egyenruhájába s tartósan sunyi ábrázatába bújva.

– Gondolom – állapítja meg bölcsen a vasutas – akkor az már egy nagy hegy lehet. Az a trágyarakás.

– Volt! – rikkant fel a katona; hangjában egyszersmind káröröm és dicsekvés.

Úgy teszek, mintha megtántorogtam volna, mintha hátratántorogtam volna, majd, mint gyermekkoromban, lehajolok a sínre, meghallom-e benne a vonat távoli dübörgését. A vasutas megmosolyog, a katona egy percre elnémul.

Föltápszokodom, beállok a sínpár közé, onnan fürkészve azt a távoli pontot, ahol a vonatnak kell felbukkannia.

– Széthordták? Széthordták a trágyahegyet? – kérdezi a vasutas.

– Eltűnt! Úgy eltűnt, mintha ott se lett volna!

– Széthúzták a szomszédok? – csodálkozik a vasutas.

– Nem nyúlt ahhoz senki egy ujjal sem. Nem is mertek volna hozzányúlni. Nagy, hatalmas úr lett ott a nagybátyám, nem merészel azzal senki ujjat húzni.

- Máról holnapra mégis hült helye lett a trágyarakásnak?
- Egyik pillanatról a másikra!
- Egyik pillanatról a másikra?
- Egy szempillantás alatt hült helye lett.

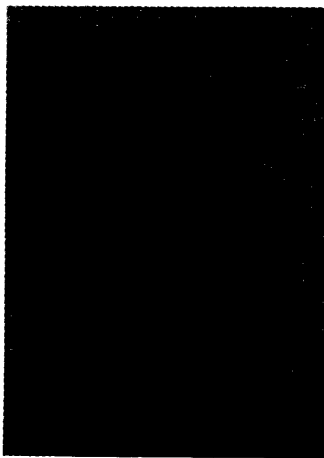
Ott, ahol a messzeségben a sínpár összeér, egy gyorsan növekvő fekete pont jelenik meg.

- Elnyelte a föld? – csodálkozik a savanyú képű vasutas.

- Szétröpítette egy NATO-rakéta! Telibe találta a trágyahegyet! Beszórta érett istállótrágyával a száz holdat. Még mindig ezen mulat az egész falu. Hogy a nagybátyám olyan szerencsés ember, akit még az ellenség is támogat. Azt suttoják, nem is igaz, hogy valamivel nem épp maga a nagybátyám csalogatta oda azt a rakétát. Aznap reggel, hogy ez megtörtént, széles mosollyal állított be a nagykocsmába, és teli szájjal adta a jelenlevők és a vilg tudtára, hogy le vagyunk szarva!

Ez a helyes kifejezés, mondom magamban hangtalanul egy régi vicc csattanóját, így van, ez a helyes kifejezés, le vagyunk szarva, s kilépek a sínpár közül, szabad utat engedve a dübörgő vonatnak. Vagy inkább benn kellett volna maradnom?

(1999 nyara)

Mojak Aranka: A gyökér, fa – ciprusból (1998)